Цана асобнага нумару 20 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 38 (185) Вільня, Субота 17 лістапада 1928 г. Год IV.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ!

Зямля сялянству бяз выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ:
Вільня, Востробрамская вул. № 8, кв. 1.
(Wilno, ulica Ostrobramska Nr. 8, m. 1).
Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята.
Рэдактар прыймае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу.
Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта.
— ВЫХОДЗЕ Ў СЕРАДУ І СУБОТУ. —

ПАДПІСКА:
На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл.
Для заграніцы удвая даражэй.
Аплата надрукаванага заказчык ад Рэдакцыі.

Сялянскія справы.

Ніхто ня стане, бо ня зможа, адкідаць тэй вялікае праўды, што ўсё, што патрэбна чалавеку на здаваленьне яго, здабываецца з зямлі пры пасярэдніцтве земляробства. Земляробствам займаецца самая лічная кляса — сялянства. Селянін цяжкою і мазалістаю працаю здабывае хлеб і другія прадукты патрэбныя ня толькі яму, але-ж і работніку і гарадзкому жыхарству, якое займаецца гандлям ці працай у дзяржаўных, грамадзкіх і ўсякіх іншых установах. Калі селянін, сваей працай, дае хлеб ды іншыя рэчы ўсей чалавечай масе, дык здавалася-б, што яго праца павінна найляпей аплачвацца і мець найвялікшую пашану і вагу ўва ўзаемных адносінах чалавецтва між сабою. Аднак-жа, на вялікі жаль, прыходзіцца сьцвердзіць, што ўзапраўднасьці спатыкаецца зусім іншае, бо ніхто, як селянін не дазнае гэткай крыўды, паняверкі і зьнявагі ад другіх клясаў. Чаму-ж гэта?

Дый толькі таму, што сялянства ня ёсьць арганізаваным, што кожны селянін змагаецца з усякімі бедамі і бароніцца ад усіх пасяганьняў на яго — сам адзін, толькі сваею асабістаю сілаю, здольнасьцю і магчымасьцямі. А дзеля таго, што адзін чалавек у полі ня воін, дык ясна, што сялянства і зьяўляецца найбольш адсталаю і найбольш вызыскванаю ды зьняважанаю клясаю паміж усімі грамадзкімі клясамі.

Да нядаўна яшчэ гэтакай самаю клясаю былі й работнікі. Але-ж дзеля таго, што работнікі будучы, пераважна, жыхарамі местаў, а цераз гэта маюць бліжэйшую сутычнасьць з інтэлігэнцыяй і цераз яе пасярэдніцтва набіраюцца зразуменьня свайго палажэньня і патрэбы змаганьня за яго направу, пачалі арганізавацца і арганізаванна змагацца за палепшаньне свайго быту, дык, у шмат-якіх краінах, ды ў многа-якіх галінах, асягнулі значныя здабыткі. Работнікі маюць 8 гадзінны дзень працы, касы хворых, якія даюць бязплатна лякарскую дапамогу, маюць дапамогу ў выпадках безработцьця, маюць аплату за працу больш-менш адпаведную да патрэбаў, а нават — забясьпячэньне на выпадак звальненьня з працы. Праўда, усе гэтыя здабыткі ня ўсюды зьяўляюцца роўнымі; у некаторых краінах яны рэалізаваны цалком, а ў некаторых часткова, але-ж важна тое, што ўсюды работніцкая кляса робіць значныя крокі наперад. Работніцкая кляса шмат-дзе займае паважнае палажэньне і ў палітыцы. Наагул, работніцкая кляса, калі ня надта, дык усё-ж такі знаходзіцца ў лепшым палажэньні за сялянства. Дабрабыт работніцкае клясы залежыць ад таго, як доўга і як старанна вядзецца барацьба. Даецца, амаль-што ўсюды заўважыць, што, там дзе перш распачаўся работніцкі рух, там і ёсьць лепшыя абставіны і магчымасьці работніцкага жыцьця.

Сялянскае бытаваньне мае іншыя ўмовы працы: гэтакія рэчы, як 8-мі гадзінны дзень працы да сялянства тасаваць нельга, але-ж ёсьць і такія праявы, якія могуць быць тасаваны да сялянства і ёсьць такія жаданьні, якія вымагаюць неадкладнага зьдзейсьненьня.

Дзякуючы таму, што неадпаведнае да жыцьця заканадаўства, не адпаведна патрэбам вырашала зямельнае пытаньне, зьявіліся маёнткі з вялізарнымі абшарамі і карліковыя гаспадаркі на вёсцы.

Вось чаму на парадку вырашэньня, у мэтах направы сялянскага жыцьця, стаіць першае і найгалаўнейшае пытаньне, якое вымагае рэформы. Зямельная рэформа павінна быць такою, якая-бы выраўнала ўладаньне працоўным сялянствам надзеламі зямлі. Гэта ёсьць першая сялянская патрэба.

Далей трэба, стварыць такія варункі, каб сялянства магло тасаваць да земляробства здабыткі культуры і навукі. А дзеля гэтага неабходна даць сялянству мінімум асьветы і агранамічнай дапамогі, а такжа сродкі на здабыцьцё прыладаў, культур-насеньня і ўгнаеньняў.

Неабходна ўвясьці страхаваньне ад градабіцьця ды іншых стыхійных няшчасьцяў над пасевамі ды земляробскімі прыладамі і жывым інвэнтаром, як коні ды іншыя гаспадарскія жывёлы.

Ясна, што усё гэта, прынамсі на пачатку, сваімі сіламі сялянства зрабіць ня зможа, дык трэба, каб прышла яму з дапамогаю дзяржава. Але-ж ясна і тое, што ўсё гэта можна здабыць толькі тагды, калі сялянства будзе выступаць агульнаю, адзінаю сялянскаю арганізацыяй.

Сялянскія масы ўва ўсіх амаль старонках, праўда ня надта даўно, зразумелі ўсё гэта і ўжо стварылі сялянскія арганізацыі. Шмат - дзе ўжо ёсьць сялянскія ўрады, праведзена зямельная рэформа і цяпер пасьпешна ідзе сялянства, цераз культуру і навуковае гаспадараваньне, да што-раз лепшага і лепшага матэрыяльнага дабрабыту.

Натуральным саюзьнікам сялянства зьяўляецца меставае работніцтва. Работніцкі рух ужо ставіць сваею мэтай, узяць у свае рукі фабрыкі ды іншыя прылады прамысловасьці. Сялянства ў прынцыпе згодна на гэта, але-ж практычна ня можа даць падмогі работніцтву ў яго змаганьні з капіталізмам, бо сялянскі рух яшчэ вельмі малады і неакрэпшы. Работніцтва, жадаючы пасьпеху сялянству ў яго барацьбе з абшарніцтвам, ня можна паслужыць рашаючым дзейнікам таму, што, як ужо адзначана, сялянскі рух ня мае належнага размаху. У сялянскім змаганьні работніцтва, таксама як і ў работніцкім змаганьні сялянства, ёсьць дзейнікамі ўзаемна дапамагаючымі. Вось чаму, як сялянства ня можа вырашыць работніцкага, гэтак і работніцтва сялянскага пытаньня.

Як бы яно на было, ўсё-ж такі добра там, дзе сялянскі рух ёсьць: ведама, што горш там, дзе сялянскі рух яшчэ толькі ў зачатку. Да гэтага вось горшага належыць нашае беларускае сялянства.

Нявольніцтва, у якім беларускае сялянства знаходзілася ад векапомных часоў, забіла ў ім энэргію для змаганьня. Гэтае-ж нявольніцтва пазбавіла яго і зразуменьня самадзейнасьці. Вось чаму цяпер, так цяжка працаваць тым дзеячам, якія прылажылі стараньні і пасільна імкнуцца да будовы сялянскіх арганізацыяў.

Беларускаму сялянству пара зразумець сваё палажэньне і падтрымаць Беларускі Сялянскі Саюз. Да гэтага мы заклікаем беларускае сялянства, бо толькі ў арганізаваннасьці сялянства — ратунак ад тых злыбяд, якія пануюць над сясянствам, бо толькі ў арганізаваннасьці — направа таго благога палажэньня, у якім знаходзіцца беларускае сялянства

Дык няхай гэтыя словы стануць тым звонам, які абудзіць усю працоўную масу сялянства да самадзейнасьці і змаганьня, пад сьцягам Беларускага Сялянскага Саюзу, за свой дабрабыт!

10 угодкі незалежнасьці Польшчы і нацыянальныя меншасьці.

У сувязі са сьвяткаваньнем 10 угодкаў незалежнасьці Польшчы, 10-га гэтага лістапада адбылося ўрачыстае паседжаньне польскага сойму і сэнату. На гэтых паседжаньнях беларускія, украінскія і нямецкія паслы і сэнатары прысутнымі ня былі. Прычым на папярэдадні паседжаньня беларускія і украінскія парлямэнтарыі падалі заяву гэтакага зьместу:

„Польская дзяржава паўстала дзякуючы таму, што лёзунг самаазначэньня народаў здабыў сабе ў часе вайны права грамадзянства. Віталі-б і мы з радасьцю факт вызваленьня польскага народу як доказ, што ідэя самаазначэньня бывае часам у практыцы рэалізавана. Але-ж адроджаная Польшча не ўшанавала права прынцыпу самаазначэньня народаў і далучыла да сябе частку зямлі беларускага і украінскага народаў, якія таксама імкнуліся да сваей незалежнасьці. Дзеля гэтага самага мы прадстаўнікі беларускага і украінскага народаў у польскіх уставадаўчых палатах, ня толькі ня можам узяць удзелу ў урачыстым сьвяткаваньні істнаваньня польскае дзяржаўнасьці, але-ж пры гэтай спасобнасьці лічым патрэбным адзначыць, што нязломна стаімо на становішчы права самазначэньня беларускага і украінскага народаў на ўсіх энтаграфічных землях.

Дзьве Лекцыі.

11 г. лістапада ў салі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры пасол І. Дварчанін прачытаў лекцыю на тэму: „Мова як матэрыял для гісторыі".

Пасьля пасла Дварчаніна, кс. А. Станкевіч прачытаў лекцыю аб энтаграфіі (аб народазнаўстве).

Абедзьве лекцыі дзякуючы таму, што паважаныя лектары выказалі, у прыгожы спосаб, многа веды, выклікалі вялікае зацікаўленьне і захопленнасьць.

Сярод прысутных можна было заўважыць Беларусаў усіх перакананьняў і арыентацыяў, акрамя Умястоўскага, Вярнікоўскага, і „злых духаў" з пад знаку спадара Янкі Станкевіча.

Пасьля лекцыяў, прысутныя жвава абменьваліся думкамі выкліканыя лекцыямі, а магчыма і наагул думкамі сучаснасьці.

Здарэньне гэтакае даецца заўважыць ужо некалькі разоў, што яскрава і выразна сьведчыць аб тым, што сярод беларускага грамадзянства ўва ўзаемных адносінах наступіла аздараўленьне, ня гледзячы на тое, што кожная палітычная група астаецца і далей на сваіх пазіцыях.

Гэтаму аздараўленьню, безумоўна прыслужылася тое, што разам са спадаром Янкам Станкевічам, лёсам часу выкінуты за борт беларускага грамадзкага жыцьця і тыя злыя духі, якія сеялі ўвесь час асабістую злосьць, ненавісьць, а цераз гэта, і разлады.

У нядзелю 18 г. лістапада тыя-ж самыя паважаныя лектары: пас. Дварчанін і кс. Станкевіч прачытаюць далейшы працяг сваіх лекцыяў.

Пачатак лекцыяў а 4 г. па палудні, у салі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры.

Прапазыцыя

пасла Ярэміча і сяброў з Беларуска-Украінскага Клюбу ў справе дапамогі для жыхарства Віленшчыны і некаторых паветаў Наваградчыны, якое ўцярпела ад няўраджаю і стыхійных катастрофаў.

1928 год, ёсьць годам няўраджаю і стыхійных катастрофаў, якія наведалі вясковае жыхарства усей Віленшчыны і часткава Наваградчыны, зьнішчыўшы цалком вясковыя гаспадаркі ў гэтых раёнах. Вясковае жыхарства ня мае магчымасьці пракарміць неабходны жывы інвэнтар; ня мае арганізаванай самадапамогі; некаторыя сем'і ўжо адчуваюць голад, а да таго яшчэ сьцягваюцца падаткі, дзякуючы гэтаму пазбываюцца найпатрэбнейшага жывога інвэнтара за вельмі нізкую цану. Рэзультат гэтага будзе катастрафальны, бо перад вясною земляробы ня будуць мець, ані хлеба, ані насеньня, ані жывога інвэнтара.

Дзеля гэтага ніжэй падпісаныя прапануць, каб Высокі Сойм пастанавіў:

1) Каб урад даў як найхутчэй грашовую дапамогу,

2) Каб у гэтым годзе не сьцягваліся падаткі, бо жыхарства аплаціць падаткаў ня можа.

Варшава, 6 лістапада.

З Усходняе Беларусі.

У Менску Інстытут Беларускай Культуры ператвараецца ў найвышэйшую навуковую ўстанову: Беларуская Акадэмія Навук.

Гэтае здарэньне бязумоўна мае вялікае значэньне ў жыцьці Беларускага Народу і можа даць вялікія і паважныя вынікі, калі савецкая ўлада ня зьвяжа працу Акадэміі Навук дактрынэрствам марксізму.

Люстэрка.

Тэатральная сэкцыя пры Беларускім Інстытуце Гаспадаркі і Культуры, 4-га лістапада наладзіла сцэнічнае прадстаўленьне: адыграна была п'еса Вясёлага „Ня розумам сьцяміў, а сэрцам". Умелая ігра артыстаў, якія твораць ужо кадру артыстычных сілаў Заходняй Беларусі, зрабіла добрае і захапляваючае ўражаньне. Той, хто цікавіўся, дык меў магчымасьць заўважыць гэта на глядзельніках, якія выходзілі з салі з павышаным, бадзёрым і вясёлым настроем. Сама п'еса зьяўляецца вельмі цяжкою для пастаноўкі. Аўтар п'есы за адзін раз выклікае многа асобаў на сцэну і некаторым, на нейкі час, не дае ніякае ролі, так што прыходзіцца стаяць бяз ніякага руху і ўдзелу ў ігры. У гэтым і ёсьць нястача п'есы, а цяжар для выканцаў. Вось чаму і прыходзіцца адзначыць здольнасьць артыстаў, выканаўцаў п'есы, 4-га лістапада, якія сваім асабістым спрытам запоўнілі нястачы п'есы, а гэтым самым згладзілі шурпатасьці гладка ды... надта прыгожа.

Беларуская прэса вельмі мала зьвяртае ўвагі на сцэнічную ігру нашых артыстаў. Усе яны, ня гледзячы на тое, што некаторыя маюць ужо сцэнічны стаж, лічацца аматарамі. Аднак-жа тая ігра, якую паказаў нам,—дый ужо ня раз,—гр. А. Чайкоў, далёка адыходзіць ад таго прымітыву п'есаў і абставінаў, якія нам яшчэ ўсё прыслугоўваюць. **Гр. Чайкоў бязумоўна мае добрую долю артыстычнага таленту, толькі няма дзе яму шырэй разьвярнуцца.** Трэба адзначыць, што наша беларуская беднасьць не дае нам магчымасьці паставіць на сцэну нешта паважнейшае. Вось чаму мы ўвесь час мусім карыстацца тымі прастацкімі п'есамі, якія пісаліся па зары нашага Адраджэньня і вызначаліся для аматарскіх пастановак на вёсцы. Дэкарацыя і рэквізыт для нас — рэчы раскошы, гэта вельмі добра разумелі і разумеюць аўтары п'есаў, якія і прымушаны вытвараць прымітывы, дзе вымагаецца мінімум прыладаў патрэбных для сцэнічных прадстаўленьняў.

Праўда, ёсьць у нас п'есы і паважнейшыя, як напрыклад: „На Антокалі" ды „Раскіданае гняздо". Але-ж іх, дык вось і нельга паставіць, бо... дэкарацыя і рэквізыт — не дасягнутая раскоша!..

Сьледам за Чайковым ідуць Лобан і Маскалік, а так-жа вельмі добра паказаў сябе гр. **Хвораст**, які здаецца выступае на сцэне ўсяго некалькі разоў. **Усе яны бязумоўна маюць іскру артыстычнага таленту, толькі няма ветрыку, які сваім лёгкім павевам выклікаў-бы полымя, каб асьвяціць шляхі беларускае сцэнічнае штукі на зары яе істнаваньня.**

З адпаведных жаночых артыстычных сілаў мы, Беларусы маем: гр-ку Більдзюкевіч і гр-ку Залкінд. Шкада толькі, што гр-ка Більдзюкевіч вельмі мала зьвяртае ўвагі на свой талент: яна надта мала выступае.

Пішучы аб прадстаўленьні 4 г. лістапада, нельга абмінуць гр-ку Асаевіч, гр. гр. Калошу і Багдановіча, якія вельмі здольна справіліся са сваімі ролямі. Нельга замаўчаць і аб Альфонсе Шутовічу, які быў арыгінальным у сваей несвойчаннасьці са сцэнаю: ён выступаў першы раз і то,—толькі ў чацьвертым акце.

Скарга.

Сумныя падзеі ува Львове.

У Львове 1-га лістапада здарыліся падзеі, які далі вельмі сумныя і жахлівыя вынікі. Падаем весткі гэтак, як асьвятліла справу прэса. У ночы, перад першым днём лістапада, няведамыя асобы ўшкодзілі памятнік абаронцам Львова і аблілі чарнілам напісы на пліце „Orląt".

Газэты зрабілі з гэтага вялікую сэнсацыю, пры чым, шавіністычныя польскія газэты віну за напады на памятнікі звалілі на украінцаў. У гэты-ж самы дзень украінцы адправілі набажэнства — паніхіды па сваіх салдатах, якія аддалі жыцьцё пры абароне Львова. З гэтае прычыны сабралася многа людзей у царкве, дзе адбывалася набажэнства. Калі натоўп расходзіўся з царквы, дык спаткаўся з маніфэстацыяй пратэсту, якую наладзіла польская моладзь.

Паўстала бойка, адчуліся стрэлы, зьявіліся параненыя.

Вечарам, таго-ж самага дня, маніфэстанты напалі на украінскі студэнскі дом, рэдакцыі украінскіх газэтаў і некаторыя грамадзкія і навуковыя украінскія ўстановы. Усе тыя установы, вельмі значна, былі ўшкоджаны: шкоды аблічаюцца на 150 мільёнаў даляраў.

На паседжаньні Сойму 6 г. лістапада падана было тры прапазыцыі: ад польскіх эндэкаў, ад клюбу Бэ—бэ і украінскага клюбу.

Эндэкі дамагаюцца зачыненьня украінскіх установаў, бэбэхаўцы дамагаюцца зьмяшчэньня некаторых урадоўцаў за бяздзейнасьць і няўмелае кіраваньне даручанымі ім справамі, бо бэбэхаўцы у гэтым відзяць прычыну і сумныя вынікі львоўскіх здарэньняў, украінцы шырока асьвятляюць справу, пры чым просяць, каб сойм вызначыў камісію, якая-б зрабіла агульнае і падрабязнае выясьненьне здарэньняў, а таксама просяць, каб сойм заклікаў урад звольніць сучаснага львоўскага ваяводу Галухоўскага, які ня змог утрымаць парадак у сваім ваяводзтве і выдаць распараджэньні, каб загварантавалі украінскаму жыхарству бясьпечнасьць жыцьця і трату маемасьці і аплаціць тыя страты, якія дазналі украінскія ўстановы, у выніку падзеяў.

Арышты сярод украінцаў.

Польскія і украінскія газэты, а нават і заграмічныя падаюць весткі аб шмат—лічбовых арыштах украінцаў у Львове і некаторых мясьцовасьцях Усходняй Галіцыі, у сувязі з перша-лістападовымі падзеямі.

Лічбу арыштаваных не падаем, бо па тых газэтных вестках, якія маем, устанавіць нельга.

Што дзеецца ў сьвеце?

Нямецка-літоўскі гандлёвы дагавор.

Нядаўна ў Бэрліне падпісаны быў нямецка-літоўскі гандлёвы дагавор. Акрамя гэтага, падпісана консульская канвэнцыя і дагавор аб юрыдычным супрацоўніцтве. У хуткім часе маюць быць падпісаны і яшчэ некалькі дагавораў.

Нямецкія газэты вітаюць падпісаньне гэтых дагавораў і пішуць, што дагаворы гэтыя маюць значэньне ня толькі ў эканамічных, але-ж і ў палітычных адносінах. Акрамя таго, газэты здаваляюча адзначаюць, што цяпер ужо няма ніякіх прычынаў для якіх-небудзь непаразуменьняў між Нямеччынай і Літвой.

„Саймон вяртайся назад".

Нацыянальны незалежніцкі рух у Індыі гэтак пашырыўся, што не дае супакою Англіі, якая баіцца каб індускі народ ня скінуў яе нявольніцкае ярмо. Каб утрымаць на далей у сваім уладаньні Індыю з 380 мільёнамі яе жыхарства, апошнімі часамі, ангельскі ўрад задумаў цаць індусам аўтаномію. Дзеля досьледу-ж умоваў індускага жыцьця была выслана камісія пад кіраўніцтвам Саймона. У горадзе Пэнджабе некалькі тысяч індусаў з крыкамі „Саймон вяртайся назад" пробавалі прарвацца праз драцяную загародку, за якою стаялі паліцэйскія кардоны. Паліцыя пусьціла ў ход аружжа, у выніку чаго было: 5 індусаў цяжка, а 14—лёгка ранена.

Для абароны камісіі Саймона, у часе яго паездкі з Паёна ў Лагор, быў назначаны паліцэйскі патруль. Удоўж чугункі на працягу 2 тысяч вёрст выстаўляна была вайсковая варта. Перад станцыяй Лагор стаялі танкі. Палажэньне ў Лагоры лічыцца вельмі паважным. Вось як змагаюцца людзі за незалежнасьць.

Паварог „Цэпеліну".

Нямецкі паветраны карабель—„Цэпелін", які праляцеў з Нямеччыны ў Амэрыку, прабыўшы там некальлі дзён, вярнуўся назад. З Нью-Ёрку „Цэпелін", над Атлянтыцкім акіянам у Фрыдрыхсгафэн ляцеў 67 гадзін. Ён праляцеў 7 тысяч вёрст бяз прыстанку.

Кніга Троцкага.

Быўшы ваенны міністар савецкай арміі Троцкі, як ужо ведама, пасварыўся з некаторымі камуністымі, якія трымаюць цяпер уладу ў Расеі. За нязгоду Троцкага з палітыкай бальшасьці камуністычнай партыі, савецкая ўлада зьмясьціла Троцкага з пасады і выслала ў гор. Верны на „вольное поселеніе". І вось там на высылцы, Троцкі напісаў кнігу, якую савецкая ўлада канфіскавала. Пасьля гэтага, прыяцелі Троцкага выдалі яго кнігу ў Бэрліне.

З гэтае кнігі даведаўся сьвет, што савецкая ўлада, дайшла да таго, што нямінуча мусіць згінуць. На тое, каб ўратавацца, Троцкі раіць тварыць усесьветную рэвалюцыю. Для савецкае ўлады рада добрая, толькі пытаньне: як зрабіць гэтую ратунковую рэвалюцыю?

На гэта нават і сам Троцкі ня мае ня толькі сродкаў ці спосабу, але-ж нават і „рэцэпты".

Кэнігсбергская канфэрэнцыя.

Прадстаўнікі польскага і літоўскага ўрадаў, 3-га гэтага лістапада, зьехаліся ў Кэнігсбэрг, каб дагаварыцца там да паразуменьня і наладзіць добрасуседзкія адносіны.

Аднак-жа нічога ня вышла. Ліцьвіны дамагаліся ад палякоў аддаць ім Вільню, або прынамсі, выдзяліць Віленскую вобласьць у асобную аўтаномную адзінку. Палякі на гэта не згадзіліся, дык і раз'ехаліся дэлегацыі бяз паразуменьня. Шмат хто думае, што добрыя адносіны паміж Польшчаю і Літвою наладзіць Ліга Народаў.

Выбары прэзыдэнта ў Амэрыцы.

6 г. лістапада адбылося ў Злучаных Штатах Паўночнай Амэрыкі агульнае галасаваньне на выбар прэзыдэнта. Было два кандыдаты: Гувэр і Сміт.

У выніку галасаваньня прэзыдэнтам аказаўся прадстаўнік самай буйнай буржуазіі Гувэр: ён атрымаў 21 мільён галасоў. Другі кандыдат Сміт, прадстаўнік дэмакратаў атрымаў 15 мільёнаў галасоў.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Амэрыцы агітаваў за Сміта, уважаючы яго за больш пажаданага для амэрыканскіх Беларусаў дзеля таго, што Сміт, як дэмакрат, зьяўляецца больш радыкальным. Для паплывовага элемэнту ў Амэрыцы Сміт абяцаў многа палепшаньняў.

Каранаваньне мікады.

У старой сталіцы Кіёта, японскі мікада—цар Хірахіта каранаваўся. Для забясьпячэньня супакою на час каранаваньня, было арыштавана каля 2 тысяч асобаў западозраных у нахіле да безпарадкаў і бунтарных выступленьняў.

ЯКУБ КОЛАС. 16)

Новая Зямля.

Поэма

(Працяг).

XV.

НАЧАТКІ,

Мінула ночка дзень праз вокны
Зьнішчае цёмныя валокны,
На печь, у запек пазірае
І ночку з хаты выціскае.
У печы ўжо пылаюць дровы,
І іх астатнія размовы
Так гучна, бойка застралялі,
Як-бы паны запалявалі.
Хлапцы памыліся рупліва,
І ўсе з дырэктарам пачціва
Пасталі ў рад прад абразамі.
— Малецеся-ж вы... са сьлязамі,
Каб даў Бог здольнасьці, ахвоты
Да вашай новае работы,
Панятнасьць добрую і памяць
Усё браць на розум вам і цяміць,
І каб да кнігі вас гарнула,—
Сказаў Міхал сынам прачула.
І хлопцы ў нейкім захапленьні
Пасталі раптам на калені
І так набожненька маліліс,
Што аб падлогу лбамі біліс.
— А па сьняданьні за навуку!
І не чакаць мне на пануку,
І самі знайце свой парадак,
Каб і да кніг, як да аладак,
Таксама дружна налята лі.—
Дарэктар, хлопцы—ўсе маўчалі,
Схіліўшы ўдумныя галовы,
Пакуль ня кончыліс прамовы.
—А ты, дарэктар, ведай дзела:
Прыпры іх добра, як вужакаў,
Каб аж заенчыў і заплакаў,
Каб у галовах іх кіпела!
Калі-ж чаго не зразумее
Або ня ў часе задурэе,
Ці так падыме часам спрэчку,—
Стаў на калені і на грэчку,—
„Ого!" падумалі хлапяты:
„Няўжо дарэктар так заўзяты,
Што будзе права сваё правіць
І на калені што дзень ставіць?
Ну, што-ж? пабачым, памяркуем,
А зьдзеку, кпін не падаруем.
Няхай адно кране за вуха:
Як ён на двор выйдзе, псяюха,
Адзін бяз нас, як цёмна стане?
Тады што скажаш нам, Іване?"
Але навука аказалась
Ня гэтак страшна, як здавалась.
Дарэктар выдаўся мяркоўны
І лепшы нават, як свой кроўны;
Умей з ім толькі пагадзіцца,
Ці падшыванку зьвіць на лапаць,—
За вуха ён ня будзе цапаць,
Наадварот: тады ты—дока
І пойдзеш ў лекцыях далёка.
І толькі Ўладзя хібіў часта:
Задач ніяк ня браў і баста;
Як з ім дарэктар наш ні біўся—
Ні з месца, раз ужо спыніўся;
А не—на злосьць яму гаворыць,
А то часамі з ім і спорыць
Ці проста дражніцца, сьмяецца
І ўзяць за вуха не даецца.
Тады дарэктар адступаўся
І да другога зварачаўся.
Ды толькі вось чым скутак дрэнны:
Міхал быў сам крыху пісьменны
І падлавіў ён раз Алеся:
Ў законе Божым, як у лесе,
Ня цяміў хлопец нічагутка;
Адам і Ева, збойца Каін
Разоў пятнаццаць ім аблаен,
Але няма ўсё таго скутку:
Два слова скажа і запнецца,
Бы галава там чым заткнецца,
Ну, проста зробіцца, як звон.
Алеся лаюць за закон:
—Ото бяспамятны дурніца!
Бадай ты спрогся быў, тупіца!—
Сьмяюцца, строяць з хлопца кпіны,
Няма спакою ні часіны.
Алесь пакутуе і плача:
І вось, зашыўшыся на печы,
Ён разважае недарэчы:
Як тут зрабіць і што парадзіць?
Куды-б „закон" яму спраўадзіць?
— Згарэлі-б вы былі, „начаткі"!
Парву нашчэнт вас небажаткі!...
А што-ж? пакромсаць іх і квіта!...
Абы зрабіць тут шыта-крыта!...
Алесь па сталым разважаньні
Прыйшоў да тога пракананьня,
Што каб палепшылась вучэба,
То гэту кнігу зьнішчыць трэба.
І вось уночы наш даародзей
Ўстае і крадзецца, як злодзей,
І кнігі з скрынкі выкідае
І пад сталом іх разстрасае,
А ненавісныя „начаткі"
Парваў па самыя акладкі:
„Вось вам, Абрам, Ісак і Якаў!
Паплачце вы, бо я ўжо плакаў!"
Зрабіўшы строгую расправу,
Ён кінуў далей іх пад лаву,
Як быццам тут каты гулялі
І штук такіх навытваралі
Сваімі гульнямі і скокам,
І скрынку ставіць Алесь бокам.
Паслухаў: не—ніхто ня чуе,
І ў запек ціхенька шыбуе.
Назаўтра раненька дасьвету
Руплівасьць матку падымае,
Яна ўстае, крыху ўздыхае,
Работа розная чакае,
І рух находзіць на кабету.
Карчажку паліць на камінку,
Садзіцца прасьці на часінку,
Пакуль у печы не падпаліць,
Тады работа ўся наваліць.
І дзядзька зараз абудзіўся,
У вокны глянуў мо' спазьніўся.
— Ох, трэба-ж борзда абувацца
І з малацьбою пасьпяшацца,
Бо мышы збожжа й так паелі,—
І злазіць борзьдзенька з пасьцелі.
Алесь ня сьпіць—ён у трывозе:
Што на сягоняшняй дарозе
Яго з „начаткамі" чакае?
Як сойдзе хітрасьць яго тая?
А як успомніць пра „начаткі",
Так і палезе душа ў пяткі.
Абуўся дзядзька, штось шукае
І раптам голасна пытае:
—А во! хто-ж кнігі так раскідаў?!—
Алесь нічым сябе ня выдаў,
Заплюшчыў вочы і чакае,
Чакае, што тут далей будзе.
—Скажэце, міленькія людзі!
Мае-ж вы родненькія маткі:
Як расчвартаваны „начаткі!"—
Пад лавай дзядзька вядзе сьледзтва:
— Якое зроблена калецтва!—
І маці прасьці перастала,
Глядзіць і дзівіцца ня мала.
— Каты напэўна,—кажа маці,—
Бо гэтак бегаюць па хаце,
Калі разыйдуцца часамі!—
Алесь падзячан добрай маме,
Бо маці ў тон яму трапляе
І на катоў віну ўскладае.
І бацька ўстаў на гэту справу

З жыцьця Польшчы.

У сойме.

На першае, пасьля летняга перарыву, паседжаньне сойму ўрад падаў праект дзяржаўных выдаткаў і прыходаў на бюджэтны 1929-30 год. Праект бюджэту надрукаваны, што стварае вялікую кніжку: кожны пасол атрымаў экземпляр гэтай кніжкі дзеля таго, каб азнаёміцца з праектам.

Эндэцкі клюб падаў прапазыцыю, каб пацягнуць да судовай адказнасьці старшыню Украінскага Клюбу пасла Лявіцкага за тое, што ён падаў дэклярацыю на кангрэсе нацыянальных меншасьцяў, дзе заявіў аб незалежніцкіх імкненьнях украінцаў.

Між іншым, на тым-жа паседжаньні маршалак сойму абвясьціў дамаганьні пракурораў аб выдачы суду шмат-якіх паслоў. У лічбу гэтых паслоў пападаюць беларускія паслы: Дварчанін і Валынец за тое, што выказвалі спачуцьцё асуджаным грамадзістам пасьля адчытаньня над імі прыгавору.

Усе прапазыцыі перададзены на разгляд адпаведных камісіяў.

Сьвяточныя фанфары „Słowo".

Віленская газэты „Słowo" 11 г. лістапада на першым месцы дае артыкул Цата „Ад мора да мора".

У сваіх разважаньнях „Słowo" выказаў думку, што Польшча павінна займаць усю тую тэрыторыю, якую некалі займала злучыўшыся з Вялікім Князтвам Літвы. І, быццам, за гэта паляки біліся, з Расеяй, як у 1831 гэтак і ў 1863 годзе, ды, нібыто, народы гэтых земляў прынімалі ўдзел ў бойках і таксама, як і палякі, імкнуліся да таго, каб адарваць Літву і Русь (г. знача — Беларусь і Украіну — Рэд.) ад Расеі і разам з Польшчаю стварыць адну дзяржаву.

Усе тыя турботы, якія мае цяпер Польшча з Беларусамі Цат тлумачыць тым, што Беларусь раздзелена. Калі-б яна належыла да Польшчы, дык тады Польшча панавала-б над Беларусяй без ніякіх перамотаў.

Паставіўшы ўсе факты да гары нагамі, Цат закончыў свой артыкул тым, што Польшча мусіць быць—Ад мора да мора, а маршалак Пілсудзкі — каралём і вялікім князем.

Бяручы пад увагу тое, што газ. „Słowo" ёсьць органам абшарнікаў, якія маюць двох сваіх прадстаўнікоў —у радзе міністраў, выступленьне „Słowo" зробіць свайго роду сэнсацыю, бо яно ідзе ў разрад з заяваю, якая вельмі часта робіцца міністрам Залескім, аб спакойным настроі Польшчы. Рэч ясная, што, ці то Савецкая ці якая іншая Расея — Украіны і Беларусі Польшчы не падарыць. Сама Літва, Украіна ды Беларусь, як відзім з іх сучасных настрояў, да Польшчы далучыцца ня маюць жаданьня. Дык калі гаварыць аб Польшчы ад мора да мора,—знача выказваць патрэбу захопу Літвы, Украіны і Беларусі аружнаю сілаю. А гэта ўжо не дае падцьверджэньня міралюбівым заявам п. мін. Залескага.

Думкі і жаданьні Цата. толькі ў іншых варыянтах выяўляе і другі артыкул „Słowa": „Наш першы палітычны баляс."

Спрыт „Głosu Prawdy."

Варшаўская газэта „Głos Prawdy" вышла на 88 старонках. Абгаварваючы жыцьцё польскае дзяржавы „Głos Prawdy" так пакіраваў справу, што ўва ўсіх праявах польскае дзяржаўнзсьці выглядае прыкладны лад і дабрабыт. Толькі вельмі часта спатыкаецца слова „niestety". Пішучы аб сыроўцах, „Głos Prawdy" гавора „niestety", мы ня можам перарабіць іх і каб, як фабрычны прадукт выпусьціць на рынак. Прыдаючы вялікае значэньне прадукцыі земляробства "Głos prawdy" ізноў прытачыў некалькі раз „niestety", а гэта таму, што земляробскія прадукты ёсьць дзе прадаваць, ды niestety (нажаль), няма чаго, знача nierazwinięta земляробская прадукцыя. І гэтак: „niestety, niestety і niestety" да безканцовасьці.

Гаворачы-ж аб заграцічным гандлі „Głos prawdy" мастацкі схаваў — дэфіцыт (убытак — траты на гэтым гандлі). Калі-б удалося „Głosu Prawdy" схаваць і усе тыя „niestety", таксама як дэфіцыт, дык было-б ужо зусім добра!

Рэвеляцыя адстаўнога генерала Ул. Сікорскага.

Між іншым, вялікім спрытам адзначыўся адстаўны генерал Уладыслаў Сікорскі. Ён да—шчэнту, да—тла разьбіў чырвоную армію, але-ж... на старонках газэты „Kurjer Warszawski".

Справа ў тым, што вышэй названы генерал зьмясьціў у „Кур'еры Варшаўскім" артыкул, дзе выказаў, што чырвоная армія ня мае ані фізычнае сілы, ані вайсковага спрыту.

Можа і было-б гэта падобна па праўду, калі-б не Ул. Грабскі, які таксама, у тэй-жа самай газэце зьмясьціў і свой артыкул, дзе піша, што хоць палякі і перамаглі расейцаў у 1920 годзе, аднак-жа гэта ня значыць, што Польшча сільнейшая як Расея. Ну-ж і няўдачнік гэты Грабскі!... І навошта яму было замазваць чорнаю фарбаю спрытную вясёласьць Сікорскага ?!... Няхай-бы чалавек радаваўся-б!...

Сяляне! Чытайце і пашырайце „СялянсКую Ніву".

Маленькая показка.

Спрытныя людзі.

Ня думайце, што я буду пісаць аб тым, як спрытна Цат пашырыў Польшчу ад мора да мора і вызначыў ёй караля на старонках „Słowa": ня думайце, што я стану гаварыць аб тым, як спрытна схаваў „Głos Prawdy" мільярд з хвосьцікам дэфіцыту ў заграцічным гандлі: ня думайце, што я стану тлумачыць, як спрытна на старонках „Kurjera Warszawskiego" б. ген. Ул. Сікорскі разьбіў чырвоную армію!?

Не, я раскажу аб драбнейшых, але-ж „пікантных" здарэньнях!...

Ёсьць на Беларусі пошта Тарнова і ёсьць каля Кракава — Тарнуў і Тарнуўка.

Ну, дык вось! Газэта „Сялянская Ніва", пападае не ў бліжэйшае Тарнова, а ў далёкі Тарнуў, а пасьля праз Тарнуўку вяртаецца ў Вільню, у Рэдакцыю: Тарнова на гэты час прападае. У чым жа тут закарыка?

— Злыя языкі гавораць, што гэтак здараецца дзеля таго, што на пошце служаць Беларусы, дык яны пасылаюць пад Кракова беларускую газэту, каб збеларусіць кракавякаў. Другія-ж даказваюць іначай. Гэтыя другія кажуць, што „Сялянская Ніва" нападае не па адрэсу дзеля таго, што на пошце служаць самыя кракавякі (па-тутэйшаму— галілеюшы), дык яны знаюць Галілею, але-ж ня знаюць Беларусі. Вось, у гэта другое і я веру!... Але-ж пры чым тут падпішчык газэты, які ў гэтым выпадку церпіць ад „мэтамарфозы" паштавікоў?

Або вось як яшчэ бывае!?...

Ёсьць недзе пошта Лысец і ёсьць пошта Лыскава!

І тут таксама здараецца тое самае. Карта пранумараты пападае перш у Лыскава, а там робіцца адзнака, што паказаныя падпішчыкі ў іх невядомыя. А аб тым, што карта належыць не да Лыскава, а Лысца, дык і ня слова, быццам усё упарадку. Адным словам — на поштах спрытныя людзі!...

Але-ж гэта, ня ўсё, бо... ёсьць людзі яшчэ спрытнейшыя!... Да гэтых спрытнейшых належыць падаткавы аддзел віленскага магістрату.

У леташнім годзе Рэдакцыя „Сялянскае Ніва" занімала памешканьне на Завальнай вуліцы, адкуль у лістападзе 1927 году перанясляся... Аднак-жа гэта не перашкодзіла магістрату прыслаць платнічы наказ на падатак, за тое памешканьне, на 1928/29 год.. Але-ж і гэта яшчэ паўспрыту, бо здарылася ўжо зусім нешта нязвычайнае!...

Наказ платнічы быў зьвернены ў Магістрат з паведамленьнем аб сутнасьці справы. Паведамленьне недзе ў папяровым моры магістрату утапілася, а... выдавец „Сялянскае Нівы" атрымаў ужо ад сэквэстратара другую паперку, дзе пагражаецца ліцытацыей!... І толькі падумайце, за што?...

Калі-ж пашоў у магістрат прадстаўнік „Сялянскае Нівы" і пачаў тлумачыць, дык чалавек, з магістрацкага папяровага мора, толькі развёў рукамі... Нічога ужо нельга зрабіць... На „odwołanie" уцёк тэрмін!... Дык вось тут і рабі што хочаш. Прыслалі беспадстаўны наказ і... ня гледзячы на тое, што сутнасьць справы выясьнілася, выглядае справа гэтак, як быццам няма ўжо ратунку!..· Спрытна дый годзі!...

І калі мне хто запярэчыць, што людзі абрабіўшыя гэтак умела справу — ня спрытныя, дык я дам таму партрэт, запраўды ня спрытна чалавека — амэрыканца Сміта, які нядаўна праваліўся на прэзыдэнцкіх выбарах...

Яр.

НАВІНЫ

— **„Саха"** Вышла кніжка № 8 земляробскай часопісі „Саха", з добрым і карысным для земляробскай гаспадаркі зьместам.

— **Другая лекцыя кс. Гадлеўскага.** У нядзелю 4-га г. лістапада кс. В. Гадлеўскі прачытаў далейшы цяг сваей лекцыі, дзе паважна і прыгожа абгаварыў справу адносін хрысьціянства да зграмаджэньня людзей, як дзяржава і г. д.

— **Канфіскаты „Бел. Крыніцы".** Па загаду гарадзкога староства канфіскаваны № № 50 і 51 в газ. „Беларуская Крыніца". Канфіската дакавана за некалькі артыкулаў і вестак. Рэдактар цягнецца да судовай адказнасьці.

— **Тэатральны анонс.** Артыстычная група пры Беларускім Інстытуце Гаспадаркі і Культуры гатовіць да пастаноўкі на сцэне п'есу „Залёты".

Прадстаўленьне, здаецца адбудзецца ў суботу, 24 г. лістападу. Даход пойдз на карысьць Беларускага Студэнскага Саюзу ў Вільні.

— **Дзеннае харчаваньне вязьняў.** Віленскае „Słowo" падае вестку, што згодна распараджэньня мін. справядлівасьці высокасьць дзеннай платы вызначанай на харчаваньне вязьняў у вокрузе віленскага апэляцыйнага суду мае быць 75 гр.

— **Выезд Бэноні.** Газэты падаюць вестку аб тым, што знаны ў Вільні пяюн Сяргей Бэноні (тоже Бѣлоруссъ), выежджае ў Італію, каб дакончыць там навуку сьпеву.

Пабачыць дзіўную праяву.
„Усё будзе добра, калі тата
Ня надта возьмецца заўзята"—
Алесь над коўдрай разважае,
І страх мацней яго шугае.
Да кніжак тут усе сышліся,
І разважаньні пачаліся.
„Начаткі" доўга разглядалі,
Як іх „каты" пашматавалі.
Алесь за печчу весялее,
Але падняцца ён ня сьмее,
Каб там чаго не напляcьці,
На сьлед старэйшых не ўзвясьці...
—Не: трэба ўстаць, устаць канечна,
Бо так ляжаць, брат, небясьпечна!—
Яго аж коле пад лапаткі.
Устае, глядзіць ён на „начаткі".
Глядзіць, ды ў сьлёзы! як заплача!
„Ах ты, халерына кацяча!"
Алесь прыйшоў у гнеў, у дзікі,
І ў забурэньне, ў жаль вялікі,
Катоў ён бедных б'е ганяе,
За хіб у сені выкідае,
Як бы яму тыя „начаткі"
Мілей і бацькі, мілей маткі.
—А гэта Каіну ня шкодзіць:
На што ён Бога ў зман уводзіць:
Няхай братоў не забівае!—
„Начаткі" дзядзька разглядае,
Ківае хітра на Алеся:—
Німа ні Сіма, брат, ні Хама,
Падралі ў дрэбезгі Адама,
А Ева дзесь сядзіць на стрэсе,
Нідзе ня знойдзешь Салямона,
Кот на хвасьце нанёс Самсона.
Тут, брат, Ісая і Агей,
Прарок Ільля і Ялісей.
Пастаў цяпер ты Богу сьвечку,
За цэп бярыся ды за грэчку,
„Начаткі-ж" сунь ідзі пад стрэху!—
І аж заходзіцца ад сьмеху.
—А каб яны павыдыхалі!
Чаму задачніка ня рвалі?—
Сказаў Уладзя ў засмучэньні:—
Дае-ж такія Бог здарэньні,
Але ня мне яны трапляюць,
Мяне заўсёды абмінаюць,—
Тут нават бацька ня стрымаўся
І нечакана засьмяяўся,
Алесь пачуў—мінула ліха!
І сам сябе ён хваліць ціха,
І так на сэрцы праясьнілась,
Як-бы гара з плячэй скацілась,
І думаў ён і пацяшаўся,
Што ўжо з законам пaквітаўся,
І цэлы дзень ён быў вясёлы,
Як-бы нясьлі яго анёлы.
Ды памыліўся ён бяз меры:
Прыходзіць бацька па вячэры,
Алеся з запеку ён кліча
Ды ў нос „начаткі" яму тыча!
—Глядзі-ж ты іх цяпер, як вока:
Папруга ўжо ня так далёка;
Калі каты іх зноў парвуць,
То паўхіры тут паўстаюць!—
І тое месца сына-блазна
Айцец паказвае выразна.
Алесь, у смутку джургануўшысь,
Пашыўся ў запечак, сагнуўшысь.
І доўга ён заснуць ня можа:
Зноў Лот, Абрам... Мой моцны Божа!
Ў ваччу „начаткі" мітусяцца,
Ад іх ня можна адазвацца;
Зноў тая самая бядота.
Зноў сьлёзы крыўда і згрзота.
Адно Алеся суцяшала—
І Кастуся бяда спаткала:
Кастусь на „веры" сеў макам,—
Абодвым кепска, небаракам!
І кажа раз Алесік брату:
—Закінем кнігі ў сьнег за хату—
Ты „верую", а я „начаткі",
І пойдуць іншыя парадкі.
—А будуць біць?—То што? паплачам,
Затое-ж потым мы паскачам!
—А тата кніжак зноў дастане?
Ну й што? і тым дамо мы рады,
А там падыдуць і Каляды,
А там, дасьць Бог, вясна настане...
Эх, брат: які ты баязьлівы!
Ня бойся, Костусь: будзем жывы!
Чаго баяцца? нічагутка!
Закінем іх у сьнег ціхутка.
А ты маўчок! ні шэп! ні слова,
І ўсё, брат, пойдзе адмыслова.
—Не, брат Алеська: не рабі ты,
Бо тата наш такі сярдзіты!
—Дык ты ня хочаш?—не: баюся!
—Адзін і я, брат, адступлюся,—
Сказаў Алесь і засмуціўся
І ў свае думкі углыбіўся.
Па скорым часе ранічкою
Алесь у кепскім быў настроі:
Хадзіў, бурчаў, ня змоўчаў маме,
Усё дагары вярнуў нагамі.
—Бадай яны былі згарэлі!
І дзе чарты іх тут падзелі?...
—Чаго ты шворышся, мармотка?—
Ў пытаньні маткі злосьці нотка
Зусім Алеся угнявіла.
Зірнуў на матку ён няміла.
—Няма „начатак!"—Зноў „начаткі?"
Калі ўжо будуць ім канчаткі?—
Ён пeратрос і вугалочкі,
Як ёсьць, аблазіў і куточкі;
Глядзеў за бэльку і ў пячуру,
Падняў такую шуру-буру,
Што хоць ты з хаты выбірайся
І тых „начатак" адцурайся
Алесь раскіс і ня ў гуморы.
— Мо' іх забраў Марцін з каморы?
(Марцін нядаўначка з кватэры
Прыносіў нейкія паперы),
Алесь Марціна прыплятае
І ўсё шукае ды шукае
І не знаходзіць сваю страту.
З гуменца бацька шусь у хату!
І, не гаворачы нічога,
Рвануўся раптам да малога!
Аж задрыжэў. І ў момант вока
Ў гары матнуўся пас высока
І ў тую-ж самую хвіліну
Агнём апёк Алесю сьпіну.
Алесь заенчыў праразьліва,
Упаў ізноў схапіўся жыва,
А дзеці ў плач, у енк, у сьлёзы,
І ўсе разсыпаліcь як козы;
А бацька, страшны, поўны злосьці,
Алеся лупіць бяз літосьці;
І маці рады даць ня можа—
Так моцна бацька абурыўся.
Даў Бог, Ксавэры налучыўся.
— Пакінь, Міхал! пакінь нябожа!
Апамятуйся! ці так можна?
Насьмерць заб'еш неасьцярожна!—
Прыбег і дзядзька на падмогу,
Насілу вырвалі нябогу.
А бацька сек, пытаў скрозь гнеў:
— Куды „начаткі", гад задзеў?—
Алесь бяз вопраткі і босы
Бяжыць у сьнег праставалосы,
За хлеў ён гэша безаглядкі:
— А во яны! а во „начаткі!"—

І мушу я адно зазначыць,
Няхай тут праўду кожны ўбачыць,
Што гэта прыкрае здарэньне
Пайшло яму на паляпшэньне.

(Далей будзе).

Практычныя рады, як адчыніць урадавую беларускую школу.

А. Што павінен зрабіць кожны бацька Беларус ці матка, ці апякун, якія маюць дзяцей у школьным узросьце.

1. Кожны бацька, матка ці апякун павінны дбаць, каб іх дзеці вучыліся ў сваей роднай беларускай школе.

2. Кожны Беларус павінен скарыстаць сваё права дамагацца беларускай школы для сваіх дзяцей.

3. Кожны бацька, матка ці апякун павінны напісаць дэклярацыю аб тым, што жадаюць, каб іх дзеці вучыліся ў роднай беларускай мове, абавязкава пайсьці ў гміну, заверыць там свой подпіс і праз паўнамоцніка пад распіску гэту дэклярацыю здаць Школьнаму Інспэктару да 31 сьнежня гэтага 1928 г.

> **Увага**: Заверыць дэклярацыю можа, апроч гміны, яшчэ Міравы Судзьдзя, Натарыус, Староста. Заверак на дэклярацыі подпісу солтысам, ці сьвяшчэньнікам, ці ксяндзом, ці вучыцялем, ці кім іншым ня будзе мець ніякое сілы, і дэклярацыя забракуецца.

4. Дэклярацыю трэба падпісваць у прысутнасьці войта.

5. Калі бацька, ці матка, ці апякун няпісьменны, то трэба папрасіць пісьменнага чалавека, каб у прысутнасьці войта расьпісаўся, як за няпісьменнага бацьку, і войт заверыць ужо гэты подпіс.

> **Увага**: Калі ёсьць няпісьменны бацька, а матка пісьменная, то матка ці дзіця ня можа падпісвацца на дэклярацыі за бацьку: трэба, каб падпісаўся хто іншы і дарослы.

6. Войт ня мае права адмовіцца ад заверкі подпісу, бо нарушыў-бы загад Міністра Унутраных Спраў ад 12 лютага 1925 г.

> **Увага**: Заверкі подпісаў у гміне ня трэба адкладваць на апошнія дні, бо войт ня ўсьпее пасьведчыць усіх подпісаў да 31 сьнежня.

7. Толькі тады адчыніцца беларуская ўрадовая школа або перотворыцца істнуючая польская школа ў беларускую, калі бацькі з аднаго школьнага вокругу пададуць Школьнаму Інспэктару як можна больш дэклярацыяў, а прынамсі ня менш, як на 40 вучн., што хочуць, каб іх дзеці вучыліся ў беларускай мове.

8. Калі Куратар на дэклярацыі не адчыніць беларускай школы або не перотворыць істнуючай польскай школы ў беларускую, то бацькі павінны скардзіцца Міністру Асьветы.

Б. Што павінен зрабіць паўнамоцнік, якога бацькі выбяруць скласьці Школьнаму Інспэктару дэклярацыі.

1. Запісаць на асобным лісьце імёны і прозьвішчы бацькоў ці апякуноў, імёны іх дзяцей, напісаць паперу да Школьнага Інспэктара асабіста па сьпіску здаць у Інспэктарыят дэклярацыі да 31-га сьнежня (декабря), узяць ад Інспэктарыяту паквітаваньне на сьпіску бацькоў, сьпіс з паквітаваньнем хаваць у сябе.

В. У якой мове пішацца і запаўняецца форма дэклярацыі.

1. Дэклярацыю трэба пісаць або пабеларуску, або папольску. Калі дэклярацыя будзе напісана парускy, то Інспэктар можа забракаваць.

У форме дэклярацыі трэба напісаць: імя і прозьвішча бацькі ці маткі, ці апякуна, назоў вёскі, гміны, павету, імёны дзяцей.

Г. Як павінна дапамагчы наагул беларускае грамадзянства, каб для сваіх дзяцей мець сваю родную беларускую школу.

1. У тым школьным вокрузе (абводзе), дзе няма ніякай школы, Беларусы павінны дамагацца, каб была адчынена беларуская школа; а дзе істнуе ўжо польскаа школа, каб яна ператваралася ў беларускую.

2. Кожны пісьменны або больш сьвядомы грамадзянін павінен растлумачыць няпісьменнаму бацьку ўставу аб арганізацыі школьніцтва ад 31.VII.1924 г., памагчы напісаць дэклярацыю, старацца, каб дэклярацыяў было пададзена як можна больш, сьлядзіць каб дэклярацыі былі завераны гмінаю і паданы Інспэктару да 31-га сьнежня (декабря).

3. Калі хто будзе адмаўляцца ці запугваць тых бацькоў, якія на падставе закону і распараджэньня Міністра Асьветы будуць падаваць Інспэктару дэклярацыі, каб іх дзяцей вучылі ў беларускай мове, таго трэба пацягнуць да судовай адказнасьці, як за баламуцтва грамадзян.

4. Калі навет ёсьць у вёсцы прыватная беларуская школа — ўсё роўна трэба дамагацца ўрадовай беларускай школы.

Д. Форма паперы, якую піша паўнамоцнік і перадае разам з дэклярацыямі Школьнаму Інспэктару.

Пану Школьнаму Інспэктару.

у горадзе . . . .
Паўнамоцніка жыхароў вёскі
. . . воласьці . . павету
(прозьвішча і імя) . . . .

ЗАЯВА.

У зьвязку з распараджэньнем Міністра Рэлігійных Спраў і Публічнай Асьветы ад 7.I.1925 г. у справе школьнага ўставу ад 31.VII.1924 г., я ніжэй падпісаны паўнамоцнік сялян вёскі . . . . — . . . . . . пры гэтым перасылаю падпісаныя і завераныя дэклярацыі ў ліку . . . шт. на . . . дзяцей у справе беларускае выкладовае мовы ў школе ў вёсцы . . . .

Аднача сна падаю да ведама, што ўсе дэкляранты даручылі мне інфармаваць Інспэктарат аб патрэбных яму дадатковых данных.

(Подпіс) . . . .

Дня . . . . 192 г.

Е. Форма сьпіску бацькоў, якія праз паўнамоцніка падалі дэклярацыі Школьнаму Інспэктару аб навучаньні сваіх дзяцей у беларускай мове.

СЬПІС.

Грамадзян вёскі . . . . ., гміны . . . . . павету . . . . . ., якія, на падставе распараджэньня Мін. Рэлігійных Спраў і Публічнай Асьветы ад 7./I. 1925 г. склалі Школьнаму Інспэктару . . . дэклярацыі аб жаданьні навучаньня дзяцей у роднай мове і сьпіс дзяцей школьнага ўзросту.

	Імя і прозьвішча бацькі, ці маткі, ці праўнага апякуна.	Імёны дзяцей, падзен. у дэкл.
1		
2		
3		

БАЦЬКІ! падавайце Інспэктару, як можна, больш дэклярацыяў аб навучаньні вашых дзетак у беларускай мове.

Школьны век дзіцяці лічыцца ад 7 гадоў без 4-х месяцаў да 14 гадоў і 4-х месяцаў.

ГРАМАДЗЯНЕ! дамагайцеся аб ператварэньні польскіх школаў у беларускія.

форма Дэклярацыі.

Дэклярацыя.

Я ніжэй падпісаны(ая) (імя і прозьвішча) грамадзянін(ка) Польскае Рэчыпаспалітае, беларускае нацыянальнасьці, жыхар (назоў вескі, места) гміны (назоў гміны), павету (назоў павету) як бацька — маці — праўны апякун дзіцяці — дзяцей — у школьным веку.

Імёна дзіцяці.

на падставе артыкулу з уставу з 31 ліпня 1924 г., зьмяшчаючага некаторыя пастановы аб арганізацыі шкальніцтва (Dz. U. R. P. Nr. 79, poz. 766), жадаю ўвядзеньня ў істнуючую — маючую адкрыцца публічную народную школу ў (назоў вескі, места) беларускае выкладовае мовы.

Дня 192 г. (ўласнаручная подпісь)

Да Школьнага Інспэктара

ў м. (назоў места)

УВАГА: У тэксце дэклярацыі непатрэбныя словы закрэсьліць.

Кароткія весткі.

— У Францыі зьмяніўся ўрад. Стары ўрад пад старшынством Пуанкарэ падаўся ў адстаўку. Новы ўрад утварыў той самы Пуанкарэ, толькі з большым удзелам правых партыяў.

— Адбылася зьмена ўраду ў Румыніі. Братыяну падаўся ў адстаўку, а на яго месца прышоў новы ўрад пад старшынством лідэра сялянскай партыі Маніў. Новы ўрад зрабіў першы крок пановаму: ён распусьціў румынскі сойм і вызначыў новыя выбары.

— У Бэрліне бальшавікі прадалі музэйных рэчаў, навезеных з расейскіх музэяў, на пяць мільёнаў нямецкіх марак.

— Тораль, забойца мэксыканскага прэзыдэнта Обрэгона, асуджаны на сьмерць, а яго супольніца—на 8 гадоў цяжкога вастрогу.

— У Федасееўскім пасёлку, Кустанайскага вокругу, у рускай Сярэдней Азіі здарыўся нязвычайны выпадак. На вачох жыхарства правалілася ў зямлю чатыры дамы з людзьмі і гаспадарскія будынкі з жывёлаю. На месьце правалу зьявілася яма глыбіні 26 і даўжыні 150 мэтраў.

— З Кітаю надыходзяць весткі аб тым, што ў правінцыі Анвэй гарцуюць разбойніцкія банды. Бандыты напалі на горад Фуянг, дзе яны прычынілі школы на 30 мільёнаў даляраў.

Бандыты рэжуць і паляць усіх хто пападае ім у рукі: малых дзяцей кідаюць у вагонь.

Усіх падпішчыкаў просім прысылаць належныя за газэту грошы. Хто ня прышлець падпіскі, таму будзе спынена пасылка газэты.

Гаспадарскі аддзел

(*Паводле агранома Люста*).

Як здабывае сабе лубін азот з паветра.

На карэньнях маладога лубіну, такжа як на карэньнях і другіх бабовых расьлін, насяляюцца жывыя істоты, натолькі дробныя, што іх відзець простым вокам зусім нельга. Іх можна разглядзець толькі ў асобую трубку з моцна павялічаючымі шкламі, якая называецца мікраскопам. Усе малейшыя жывыя істоты, каторыя можна разгледзіць толькі пры помачы мікраскопа, называюцца мікраскапічнымі арганізмамі ці **мікраарганізмамі**.

Мікраарганізмы, якія пасяляюцца на карэньнях маладога лубіну, называюцца бактэрыямі. Бактэрыі гэтыя кормяцца сокамі лубіну і азотам паветра, якое знаходзіцца ў зямлі. З часам карнявыя бактэрыі так размнажаюцца, што на тых мясцох карэньняў, дзе яны насяляюцца ствараюцца ўтаўшчэньні, **клубочні**, падобныя на клубочкі вельмі маладой бульбы. Як толькі на карэньнях лубіну зьяўяцца такія клубочкі, дык ён пачынае хутка ісьці ў рост. Здараецца гэта вось чаму. Часьць бактэрыяў, якія знаходзяцца ў клубочках лубіну, з часам уміpae. і ўсе кармовыя матэрыі, каторыя яны ўзялі з сокаў карэньняў і з паветра ідуць на корм лубіну. Спачатку бактэрыі на карэньнях кормяцца сокамі лубіну, а потым, наадварот, лубін корміцца іх целам, пры чым, увесь азот, каторы яны дабылі з паветра, ідзе на карысьць лубіну.

У працягу некаторага часу (каля месяца), пасьля зьяўленьне ўсходаў лубіну, ён расьце звычайна памалу і мае жоўта-зялёны колер, які паказвае на недахват для яго азотнага корму; калі пройдзе гэты час, лубін пачынае хутка расьці, пры чым і колер яго становіцца болей цёмным. Слаба расьце лубін першы час таму, што ў пясчаным грунце недахват азоту для добрага яго росту, ды і бактэрыі, якія пасяліліся на яго карэньнях і выцягаюць з яго сокі, аслабляюць яго. Але як толькі зьявяцца на карэньнях клубочкі, з якіх лубін можа выцягаць азот, ён пачынае добра карміцца і хутка расьці.

Падобным-жа чынам кормяцца азотам паветра і другія бабовыя расьліны. На карэньнях іх такжа ствараюцца клубочкі; прычынаю стварэньне іх зьяўляюцца другія бактэрыі, але падобныя тым, якія насяляюцца на карэньнях лубіну.

Для стварэньня на карэньнях лубіну клубочкаў, якія кормяць яго азотам, трэба, каб у грунце былі тыя бактэрыі, ад каторых клубочкі на карэньнях ствараюцца. Часта бывае, што лубін пасеяны першы раз у гаспадарцы, дрэнна удаецца; гэта таму, што ў грунце мала бактэрыяў, ствараючых клубочкі. Ад пасеваў лубіну клубочкавыя бактэрыі ў грунце размнажаюцца, вынікам чаго з часам лубін пачынае добра расьці. Звычайна ўжо другі пасеў лубіну бывае ўдачны; пры трэцьцім-жа пасеве на тым-жа полі ён заўсёды ўдаецца добра.

44. Чаму расьліны, пасеяныя пасьля загаранага лубіну. даюць добрыя ўраджаі.

Калі лубін загораны ў зямлю, дык ён у ёй гніе пры чым з яго ствараецца перагной, які паляпшае грунт. Але апрача гэтага, грунт багацее ад лубіну і ўсімі тымі пажыўнымі матэрыямі, якія былі выцягнуты ягонымі карэньнямі з глыбокіх пластоў грунту і з паветра.

У верхнім пласьце грунту, пасьля загоркі лубіну, зьбіраецца шмат фосфару, калі і азоту, чаму нават пустыя пясчаныя грунты даюць добрыя ўраджаі. Асабліва-ж шмат зьбіраецца ў грунце пасьля лубіну азоту, г. ё. самага дарагога з усіх пажыўных для расьлін матэрыяў.

Але лубін робіць грунты пладароднымі ня толькі тым, што ён пакідае ў іх шмат перагною і пажыўных матэрыяў (галоўным чынам азоту), але яшчэ і тым, што пасьля яго пасевы ня церпяць на сухіх пясчаных грунтах ад недахвату вільгаці.

Справа ў тым, што доўгія карэньні лубіну, пасьля іх згніваньня, ствараюць у грунце глыбокія ходы, запоўненыя перагноем. Перагной, як ведама, мае здольнасьць прыцягаць вільгаць і затрымліваць яе, дзякуючы чаму ў ходах, якія стварыліся ад карэньняў лубіну, заўседы ёсьць, разам з перагноем, вільгаць. Карэньні расьлін, пасеяных пасьля лубіну, кіруюцца акурат па гэтых ходах, пры чым, як паказалі дасьледы, яны ідуць на большую глыбіню, чым у грунце, на каторым лубін ня сеяўся.

Знача, лубін, папершае, пакідае ў грунце шмат перагною і гэтым паляпшае яго, падругое — дае наступным за ім расьлінам шмат спажыўных матэрыяў (галоўным чынам азоту) і, патрэцяе, пасьля яго, пасевы на сухіх пясчаных грунтах ня церпяць ад недахвату вільгаці.

Гэтым і тлумачыцца, што пасьля лубіну атрымліваюцца ўраджаі ня горшыя, чым па добраму гною, а часта нават і лепшыя, а на сухіх пясчаных грунтах ніякі гной ня можа мець такога ўплыву на ўраджаі збожа, як лубін.

Асабліва добра пасьля загаранага лубіну ўдаецца бульба, авёс і жыта.

Адк. Рэдактар: Ал. Каптур. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч. Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Людвісарская 1.